

وعصمتی پامال شهوتی ایتدی! صلیک توحید عینیه بسلیکی آمالک
القدس عد ایتدیکی ایشته بو! قیامته قدر بو! سن براهل صلیبی محب
ومحرم اسرار اتخاذا ایدرده صوکر! خنجر غدیری آلتنده جکر پاره لرکه
قتیر قیتیر کسپایر، کریمه لرینک، زوجہ مک صاچلرندن سوروکلنہ رک
کوزینک ٹوننده نقاب عصمتک پارچه لاندیغنی کورورسہک هیچ کیمسه یه
قباحت بولمه. بلاکی کندی ایغکلہ آرادک! فلاکتکی ٹوز الارکله
احضار ایتدک! زوالی صاف درون مسلمان! بوصول مدہش
فلاکتدن اولسون عبرت آل، عقلکی باشکده دوشیرده کندی
دیندا شلرکدن باشقه کیمسه یی دوست، محرم اسرار اتخاذا تمہ! دینک،
قرآنک، عرض و ناموسک، حیاتک دشمن اولانلردن صاقین! صاقین!
یوقسه سنکده عاقبتک بویله فجیع اوله جغنه شہہ اتمہ! یانامسینی
بیلمین البتہ ٹولور.

الله، بزه انسان، صاحب عقل واذعان، مسلمان دی یه خطاب
ایدیور، ٹوکود ویریور. اللهک بوکوزلم نصیحتلرینی دیکله مدیکمز،
امرلرینہ، نہیلرینہ قولاق آصمیدیغمز، دوداق بوکدرک اوموز
سیلکدیکمز ایچین باقک نہ حاہ کلدک!؟ ویاہ سبورلری دیندن تا
استانبولہ قدر ہر ذرہ طوبراغی اجدادیمزک قانلریلہ یوغورلش اولان
یاری جهان ملکی الیمزدن چیقیدی. ہر پارچہ سندن بر صلیب کشوری،
بر تئلیث حکومتی بر خرستیان سلطنتی وجودہ کتیریلدی. نہایت ایشته
صوک پارچہ یی دہ ویردک. یوز بیکلرچہ دیندا شلریمزک باشلری کسپایر،
قانلری درہ لرکی دوکولورکن بزقارشیدن طاشدن قاتی برقلب، دمیردن
پک بریورک، ٹولودن صوغوق برحسبزک، برحر کتسزکله سیر
ایتدک دورق. ٹولرلرینہ بخیار. ابوام... بوزوالیلرک اسیر ایدیلن
اسلاو نسلنہ خدمتہ محکوم اولان بدبخت قیزلرینہ، بیچارہ زوجہ لرینہ!
قارا یازیلی کلینلرینہ!

وحدانکہ مراجعت ایت: سنک قیزک، قارک، کلینک بویله جبراً
آلنہ عرض و ناموسک کوزینک ٹوننده پامال ایدیلہ نہ اولورسک؟
نہ یاپارسک؟ هیچ ہمت ویرمز، قارشیدن باقار دورورمیسک؟
یوقسه سراپا آتشبارہ حدت و عصیت، حمیت وغیرت کسپیلہ رک
قورنارمغہ می چالیشیرسک؟ کوزل اما سن یالکیز باشنہ برشی پاہ مازسک؟
او حالده... اوت، او حالده فریاد واستمداد ایدرسک دکلکی؟ ایشته
او بیچارہ لردہ دنیای صا صاجق فریاد واستمداد ایتدیلردہ کیمسه
امدادلرینہ قوشمیدی. بیلمش اولمیسین، کہ یارین سنکده جان خراش
فریادلرکی کیمسه دیکلہ مہ جک. امدادیکہ قوشمہ جق. انصاف ایتدہ
دوشون: پامی کسپیلن بر آدمک جانی یانامسی، بوتون وجودندہ
آجینسی دویماسی، اوف...! دیمہ می قابلی؟ یا هیچ بر اثر حرکت
وتائر کوسترمز، ہیکل جامدکی دورورسہ اوکا نہ دیرلر؟ میت...!
ایشته بر ملت بر وجودہ بکزر. اعضای افرادندن ہر ہانکی بر
عضو کسپیلہ جک اولورسہ آجینسی درحال بوتون اعضا دویار، فریاد
ایدر. ایتمزہ او ملت ٹولو دیمکدر. ٹولونک یری ایسہ مزاردر.

جناب حق کتاب مجیدندہ حقیقی مؤمنلرک مدح وثناسی امرندہ
«والذین اذا اصابهم البی هم ینتصرون» او حقیقی مؤمن قوللرم،
کہ بر قسمی دین دشمنلرینک تجاوزات باغیانہ سنہ معروض قالجہ
بوتون اخوان دینلری یاردملرینہ، اخذنارلرینہ قوشارلر. دشمنلرینی
قہر و تنکیل ایدرلر. سورہ جلیلہ شوری. «بویوریور. ینہ قرآن
حکمیدن: «تعاونوا علی البر والتقوی ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان
واتقوا الله ان الله شدید العقاب» برریکزرہ بر وقوی اوزرینہ
یاردم ایدیکز. اثم وعدوان اوزرینہ معاونتدن صاقینکیز. اللهم
قورقوکیز. بیلمش اولیکیز، کہ اللهک عقابی پک شدتلی در. سورہ
جلیلہ مائدہ.

بخاری شریف کتاب الادب: «تری المؤمنین فی توادهم وتعاطیهم
کمثل الجسد اذا اشتکی عضو. الحديث» مؤمنلری بربرینہ مودت
وعاطفتمہ بر وجود کی کورورسک. اعضای بدنن برینہ الم اصابت
ایدوبدہ صیلا مہ، یا مہہ باشلانجہ سائر اعضای وجود نصل عینلہ
متالم اولور، باش آغیر، کوز اغلار، اویقوی کندیہ حرام ایدرسہ
ایشته مؤمنلردہ اولیلدز. «بو بایدہ دہا نہ قدر آیات جلیلہ، نہ قدر
احادیث شریفہ ایستریسیکز! بز یاشامق، فقط انسان کی یاشامق
ایستیورسہق حضرت قرآن حکیمہ درت ان ایلہ صاریلم؛ اوقویلم؛
اکلاہلم. احکام اوامر ونواہیننی حرز جان ایدلم. اسلامیت
عزیزدر، ذات دکل. شوکتدر، مسکنت دکل. حریتدر،
اسارت دکل. حاکمیتدر، محکومیت دکل. معرفتدر، جهالت
دکل. دنیادہ ذاتی اختیار ایدوبدہ ذلیل یاشایان ذلیل ٹولور، ذلیل
حشر اولور. ذلیللرک یری جنت می؟ جنت مکان اذلامی؟ حاشا!

«ومن کان فی ہذہ اعمی فهو فی الآخرة اعمی واضل سبیلاً»
ہرکیم بودنیادہ کورایسہ او آخرتدہ کور وسلامت یولی غیب
ایتمشارک الہ بدبختی در. سوہ جلیلہ اسری. «آیت جلیلہ دہ (اعمی) پی
کور دیکمز کوزسزلری صایمہلم. (اعمی) دن مراد ازل، عمای
بصیرت، یعنی قلبسزک، رؤحسزلق، وجدانسزلقدر. هیچ برشی
نیلمز، هیچ برشی دوشونمز. یالکیز حیوانی برحیات، بہیمی برمو-
جودیت. یاشاسیندہ ایسترسہ سفاہتک، ذات ومسکنتک درک
اسفلندہ... خالق طایماز. فردای حشردن، محکمہ کبرادن اکلاماز.
کوریاشار، کورٹولور. بناء علیہ کورحشر اولونور.

فردای قیامتدہ کندیسنی نعمت رؤیتدن محروم بولنجہ ناشاجق؛
«رب! لم حشرنی اعمی؟ وقد کنت بصیراً» یارب! بنی نیچین
کور اولہرق حشر ایتدک؟ حالبو کہ بن دنیادہ کور دکلم؛ کورور
ایدم. «دی یہ فریاد ایدہ جک! ایشته آلہ جنی جواب: «کذلک
اتک آیاتنا ففسیتہا وکذلک الیوم تنسی» خیر، بلکہ سن دہا
دنیادہ ایکن کور ایدک. چونکہ بزم آیات راضحاتم سکا کوسترلرکی
وقت کورلکدن کایور، کورمک ایستہ میوردک؛ اوللری قلبکدن
سیلیور، اونوتیوردک. ایشته بو شیمدیک کورلکک او شیارقلغک

اولدینی پایه رفعتیدن هیچ بر وقته تنزیل ایتش دکدر . پیغمبر من
صلی الله علیه وسلم : « دین المرء عقله ومن لاعقل له لادین له »
انسانک دینی عقلیدر . عقلی اولمایانک ده دینی یوقدر . « بویورور .
عقلک حجج الهیه دن بری اولدیغنه بوتون علمای اسلام اتفاق ایتشلردر .
بوندن طولاییدر که بزم مبادی عقلیه مزده عقلک ابا ایده جکی برشی
یوقدر . بونی آ کلامق ایچون مسالک فلسفیه اخلاقیه ایچنده الک سالم
وروح اسلامه الک موافق بولدیغنه راسیونالیستلرک مبادیسنی اله آلاق
بونلرک بزم مبادی مزه نه قدر موافق اولدیغنی کوسترمکی فائده دن غیر خالی
عدایدورز .

* *

فلسفه قدیمه و جدیدده اخلاق ایچون کشف و تعیین ایدیان
مبادینک الک مهمی « اختیار = Liberté » در . بومناسبتله مسلمانلرک
قدره = Prédestination, présience ایمان ایتملری خصوصی
موضوع بحث ایتمکدن کندمزی آلامیز .

فی الحقیقه مسلمانلر قدره ایمان ایتدکلری ایچون دوچار مؤاخذه
اولیورلر . وبوسیدن طولای مسلمانلر ده اعمالک بر قیمت اخلاقیه سی
بولونمادیغنه قائل اولانلر اکسیک دکدر . حال بوکه بز مسلمانلرک
قدره نه وجه ایله ایمان ایتدیکمز آ کلاشلاماش اعتقادنده یز .

« مسالک جبر » ایله ترجمه ایدیه بیله جکمز « فانا لیسیم » نظریه سنه مدیر
طمن اولاجق وجه ایله سالک اولان بعض مذاهب فلسفیه ونظریه یی
اونودوب ده بولفظ ایله یالکز مدلول اسلام بینده اوقدر شدتلی بر
رابطه تصور ایتک ونه زمان اسلام خاطره کلسه جبری ده در حال
خاطره کتیره رک مسلمانلر بر حصه تشیع چیقارمق حوصله مزک
بردرلو آمادیغنی بر حصه زلقدر . ادیانک هیچ بری بوبخشک غورینه
واراماش ایکن تقدیر و اختیار مسئله سنی مسلمانلر کال جدیدله
موضوع بحث ایتش و وجود صانعی مثبت اولان واولمایان اکثر مسالک
فلسفیه جبری کندیلرینه مبدأ اتخاذ ایتشکن ادله سمعیه وعقلیه یی
آرایه کتیرن ، دین ایله فلسفه یی باریشیدیران علمای متکلمینمز
اراده جزئییه یی اثبات ایدرک دعوائی بوکونکی راسیونالیست اخلا-
قیونک مطلوبی دائره سنده حل ایتشلردر . بناء علیه حاضر صیراسی
ککشکن مسلمانلر حقنده کی بویله برظن باطلی تصحیح ایتک بزم ایچون
اک بیوک وظیفه در .

اوحالده جهلک معلومی اولسون که مسلمانلرک قدره اولان ایمانلری
اعمال و نیاتلرینک قیمت اخلاقیه سنی تنقیص ایدیه جک ماهیتده دکدر .
مسلمانلر هم قدره ایمان ایدرلر ، خیر و شرک خالق الله تعالی اولدیغنه
قائل اولورلر ؛ هم ده طرف حقدن کندیلرینه کوستریلن شهره
سعادت ایله طریق شقاوتدن هانکیسنه سالک اولس لر کندی اختیارلریله
سلوک ایتدکلریغنی اعتقاد ایدرلر . بز طرف کیرلک شوا بندن متجرد
هر فردعا قلمک دقایق مابعد الطبیعه (Métaphysique) یه کیرمکسزین
شویله بر محاکمه یوروته بیله جکنی استبعاد ایتیز : دنیاده هیچ بر دین

جزاسیدر . تعامی و تناسیکک عذابی اولمق اوزره نارنجیمده اونودیش
کی قالده آ کلا !

مؤمن ایسه ک اللهمزه اطاعت و انقیاد ایدم . آیات واضحاتی
قلب کوزمزه اوقویه لم ، سامعه روجزه دیکله لم . بوتون امرلری ،
نهیملری ، نصیحتلری ، توصیه لری بزم سعادت و سلامت مز ایچین در .
مؤمنلرک دوستلری ، محرم اسرارلری آنجق و آنجق کندیلریدر . بناء علیه
بر بر مزه صاریله لم ، یک وجود اوله لم . دستور من جناب قرآن حکیم
اولسون . انسان کی یا شامق ایستیور سه ق انسانجه چالیشه لم ، شوژا بونیادن
عبرت آلام عبرت ! بر نقصانی وارسه اوده توحیدی در . چالیشمق
بویله اولور . ترقی بوکا دیرلر . یوقسه بزم کی حق حیاتندن ، حیات
دینی و استقلال مایسندن لواء حاکیتندن ، وطنلرینه صاحب و متصرف
اولمقندن کندی اختیار یله واز کچلر مزار اقراضلریغنی کندی ئوز
الریله قازارلر . اه بزم عقل سلیم ، وجدان حکیم ویرسین !

محمد فخر الدین

فَلَسَفَه

اخلاق اسلامیه نک اساسلری

٤

اوپنجی مقاله نک صوک جمله سندن فلسفه نک بو عصر عالی نور
و معرفتده بحق حائر اولدیغنی موقع بالای حکمرانی یی استخفاف معناسی
چیقارلاماسنی بالخاصه رجا ایدرز . فلسفه نک اوروپا مدنیت حاضره سنی
تأسیس ایتمکده بیوک خدمتله ایتدیکنی انکار ایدیه جک دکدر .
یالکز شونی دیمک ایستیورز که تعممی انحطاط اخلاقیه باعث اولمق
استعدادی کوستروب طوران بعض مسالک فلسفیه شویله طورسون ،
« وظیفه » مبدئی عقل اوزرینه تأسیس ایله « حق ، خیر ، حسن »
کی مبادی عالییه یی غایه کال ایدین نظریات سالمه بیله عامه ناسک
قلونی استیلا خصوصنده دینک کو تردیکی قدرت ناکمه ایله هنوز
رقابت ایدیه مکده در . شومعناجه که وحیه ایمان قیدندن آزاده قالمق
ایسته یلر میاننده قاعده اخلاقی یی صرف عقلدن استنباط ایله « وظیفه »
و « مسئولیت وجدانیه » یی کندیلرینه — عملی اولارق — دستور
حرکت اتخاذ ایدیه یلنلرک عددی هنوز یک آردر . دین اسلام ایسه
اک سالم ، اک متین بر فلسفه نک مبادی اخلاقیه سندن هیچ بری اهل
ایتمکسزین لوازم و مستتبعاتک کافه سنی عاقل ، غبی ؛ زنکین ، فقیر ؛
عالم ، جاهل ؛ وضع ، شریف بوتون اصناف بشر آراسنده عینی
قوت و نفوذ ایله نشره باشلا لی اون اوچ بچق عصر اولدی . وظائف
اخلاقیه نک بین الاسلام دین بویاسنه بویانماسی ماهیت عقلیه سنی هیچ بروقتده
زده له ممش و هیچ بروقتده بین الاسلام عقل ایله دین آراسنده
قورقولا جق رجدال و منازعه ظهور ایتیه مشدر .

چونکه دینمک مباسی مبادی عقلیه در . دین اسلام عقلی حائر